

Vier vriendinnen, (één zieke) één film

Filmen dat je gaat.

Als actrice Leonoor Pauw (1956) hoort dat ze is uitbehandeld, besluit ze er met drie bevriende actrices een speelfilm over te maken. Om haar leven te vieren en vaarwel te zeggen.

TEKST: MINOU OP DEN VELDE.
BEELD: HESTER DOOVE

'Ik doe geen chemo meer. Ik heb even helemaal geen zin in kanker!'

Mijke de Jong: "Attentie voor opname. Geluid, camera... Actie!"

Muis: "Ik voel me geweldig!"

Lian: "O, heb je de uitslag?"

Muis: "Hm, dat is een ander verhaal. Ik heb twee scans gehad en het zit in mijn wervels en mijn ribben. De oncoloog zei: 'Het enige wat we nog kunnen doen, is een zware chemo inzetten.' Maar ik doe geen chemo meer. Ik heb even helemaal geen zin in kanker!"

Carlos: "Waarom ben je zo kwaad?"

Muis: "Omdat die hele behandeling één grote loterij is. Eerst zegt die oncoloog dat mijn tumormarker is gedaald en plan ik een leuk feestje. Dan is het twee maanden later en het is weer helemaal mis. Anderhalf jaar geleden zeiden ze 'je hebt vijftig procent kans om dit jaar te overleven' en ik zit er nog! Je kunt gewoon sterven aan de chemo maar geen arts krijgt dat over zijn lippen. Waarom zou ik me nog inspuiten met die rommel? Ik word tóch niet meer beter."

Ted: "Ik snap je wel. Binnen drie dagen doodziek én kaal."

Muis: "En waarom? Om een paar weken langer te leven?"

Vier vrouwen in de zon, een kop koffie in de hand. Ze praten over wat meer waard is: iets langer blijven leven, of iets korter zonder pijn? Een dilemma waar veel kankerpatiënten mee te maken krijgen. Maar Leonoor Pauw, bij wie de borstkanker inmiddels is uitgezaaid naar haar longen, deelt haar twijfels in alle openheid. Letterlijk. In de rol van Muis, voor de camera van regisseur Mijke de Jong.

Leonoor: "Zeven jaar geleden kreeg ik borstkanker. Ik overleefde het na een paar chemotherapieën die zo zwaar waren, dat ik in het ziekenhuis belandde. Met mijn man en twee dochters verhuisde ik naar een prachtig huis aan het water in IJburg, klaar voor een nieuw leven. Twee jaar geleden werd ik opeens benauwd. Ik voelde een druk op mijn borst en was ontzettend moe. Mijn huisarts maakte een hartfilmpje en dat zag er goed uit. Aan borstkanker dachten we allebei niet. Maar op een gegeven moment kon ik niet meer fietsen of de trap op komen. Het leek of ik stikte! Een vervangende huisarts luisterde naar mijn longen en

MET DE KLOK MEE: Leonoor komt aan op de filmlocatie

■ Tijd voor bezinning

■ *Brozer* is een low budget-film, dus maken de actrices elkaar zelf op

■ Al vriendinnen sinds de film *Broos* in 1998

■ Terwijl Adelheid Leonoor een hart onder de riem steekt, krijgt Marnie een microfoon-tje onder haar jurk verstoort

stuurde me door naar het ziekenhuis. Daar zagen ze dat één long helemaal dicht was. Er zat meer dan vier liter tumorvocht in. Ze zeiden dat de behandeling vanaf nu alleen nog palliatief was. Ik was geschokt. Zeker toen bleek dat het ook in mijn andere long zat. Een bevriende oncoloog zei: 'Je hebt een probleem; 50% haalt hiermee het eerste jaar niet.' Ik zag de ergste scenario's voor me: de aftakeling, hoe ik afscheid moet nemen van iedereen, mijn begrafenis. Inmiddels zit de kanker in mijn ribben en wervels. Het voelt alsof er iets aan me knaagt, alsof ik langzaam word opgegeten. Ik besef heel diep dat het einde verhaal is."

Het plan

In 1998 maakte Leonoor (*Muis* in de film) met Adelheid Roosen (*Carlos*) Lieneke Le Roux (*Lian*), Marnie Blok (*Ted*) en Maartje Nevejan (*Leen*) de film *Broos*, over vijf zussen die worstelen met familiegeheimen en met elkaar. Toen Leonoor anderhalf jaar geleden moest stoppen met werken, ontstond het idee voor de film *Brozer*. Actrice Maartje Nevejan doet tot spijt van de anderen niet mee. Regisseur Mijke de Jong (1959): "Het concept van de film is dat Muis en haar drie zussen eens per

maand bij elkaar komen om Muis te helpen het leven los te laten. Er is geen script, we improviseren alles en dramatiseren de werkelijkheid." **Leonoor:** "Met *Brozer* wil ik het zinloze zin geven. Sinds we begonnen zijn, krijg ik veel mailtjes van mensen die blij zijn dat hun ziekte zo openlijk besproken wordt. In een scène probeer ik een kist uit, midden in de duinen. Iemand schreef: ik heb nu ook mijn kist besteld en ga hem zelf beschilderen!"

De productie

Brozer is een lowbudgetproductie, deels gefinancierd door giften van particulieren, ingezameld via Pauws stichting Ongeremd Delen. Dus smeren de actrices op deze draaidag hun eigen boterhammen en staat Leonoor zich lachend te verkleden in een vrachtwagen. Marnie Blok zit schrijlings op de schoot van Adelheid Roosen om haar op te maken. De locatie van vandaag is het atelier van een beeldhouwer op het Amsterdamse NDSM-terrein. De aanpak bij de volgende scène is dat de actrices hebben gehoord dat ze gaan kleien maar Leonoor heeft de anderen niet verteld waarom. Om hen authentieke reacties te ontlocken. Zodra de camera loopt, vallen de vier knedend, duwend en stompdend aan op een enorme berg klei.

Muis: "Ik wil dat jullie van deze klei mijn hoofd maken. En als ik er niet meer ben, moet dat beeld elke maand bij een van jullie in huis staan."

(Haar zussen zwijgen verbouwereerd. Muis begint te huilen.)

Muis: "Ik had het niet moeten vragen, het is een stom idee!"

(De zussen knuffelen Muis.)

Carlos: "Het is een prima idee! Alleen ehm, het is een beetje een gróte Muis."

(Iedereen lacht. Carlos wordt weer serieus.)

Carlos: "Mag ik er anders een grafplaat van maken? Dan zet ik zelf je naam erin."

Bij een aantal crewleden rollen de tranen over de wangen.

De zussen

Marnie Blok (1962): "Soms dringt het verdriet in één klap tot je door: we staan hier met Leonoor die dood gaat. Ik hield haar net vast in de scène terwijl ze huilde, en voelde me zó met lege handen staan ten aanzien van haar verdriet. Die eenzaamheid. In het begin vertelde ze hoe eng het is als ze in ▶

‘Het voelt alsof er iets aan me knaagt, alsof ik langzaam word opgegeten’

bed ligt en in slaap valt. Dat greep mij erg aan, dat je dan zo alleen bent. Die keer dat Leonoor haar grafrede in een scène voorlas, moest ik vreselijk huilen. Maar het was ook een bijzonder moment. Soms gaat het teveel onder mijn huid zitten. Laatst keek ik naar mijn twee kinderen en vroeg me af: wat wil ik nou dat ze van me weten? Wat moet ik ze nog meegeven? En toen: wat zit ik nou te doen, man! Ik ga niet dood!”

Adelheid Roosen (1958): “Noors sterfproces is onze thermometer. Soms is ze heel energiek, en af en toe merk je dat ze bij de opnames weinig adem heeft, of pijn voelt. Op een dag zei ze: ‘Ik ga een nestje bouwen en daar rollen we ons allemaal in. Ik ben klaar om te sterven.’ We hebben het nestje gefilmd en ons met z’n vieren in een heel groot hotelbed opgerold. Meesterlijk dat Leonoor al die authentieke dingen in de film wil stoppen.”

Lieneke Le Roux (1955): “De scheidslijn tussen spel en werkelijkheid is heel dun. Ik ga altijd met Noor naar het ziekenhuis als ze chemo krijgt of een scan moet ondergaan. Ik film alles met een cameraatje. Dat zijn heftige, intieme momenten. Ze kijkt de dood in de ogen en als je daar dichtbij bent, kijk je ook je eigen sterfelijkheid in de ogen. Soms denk ik: oefen ik nou mijn vak uit of niet? Je wordt uitgedaagd om zonder voorbereiding te zoeken naar waar het schuurt. Ik werd tijdens een scène een keer zó kwaad om iets wat Adelheid zei, dat mijn hart ging bonzen en het zweet me uitbrak. Achteraf vroeg ik de anderen: kan dat wel? Maar we besloten: dan maar zo lelijk als het is.”

DE DOCHTER:

‘Thuis werd nooit over kanker gesproken’

Leonoor, de volgende dag thuis aan de thee: “Het is niet alleen maar zwaar hoor, er wordt ook gelachen. Ik haal veel kracht uit

de film omdat ik mijn ziekte kan omzetten in iets creatiefs. Ik hou steeds de kern in de gaten: hoe we allemaal worstelen met die kanker. De film is net zo grillig als de ziekte zelf. Wat de laatste scène wordt weet ik niet. Want ik weet niet hoe mijn einde eruit zal zien. Misschien zak ik weg in een coma. Het kan ook zijn dat ik zeg: jongens, het is mooi geweest, ik laat het gaan. Mijn vader heeft

kanker gehad en ging tot het laatste moment door. Niet om aan te zien! Hij woog nog maar 33 kilo en als je zijn pols beetpakte, brak-ie. Maar hij wilde het niet weten. Van die tijd heb ik geleerd om zowel in financiële, psychologische en fysieke zin anders met mijn ziekte om te gaan. Mijn vader was bijvoorbeeld niet verzekerd en trok ons hele gezin met acht kinderen mee in een totale afgrond. Al het geld ging

op aan ziekenhuizen, operaties, het leven, tot er niks meer was. Ik moest mezelf maar zien te redden, er was niemand die op me lette. Er waren zo veel problemen dat het alle hens aan dek was. Ik ben toen flink aan de drugs geweest. Dat heeft daar wel mee te maken gehad, denk ik. Hij overleed toen ik 21 was. Het interessante is dat de oudere kinderen allemaal topmensen in de maatschappij zijn geworden. De jongens gingen naar privéscholen. De anderen, waaronder ik, hebben meegemaakt dat er niks meer was. Dat zijn allemaal mensen met een groot sociaal gevoel geworden. Wat ik zo moeilijk vond, was dat er thuis nooit over kanker werd gesproken. Mijn broer kreeg zaadbalkanker op zijn zestiende, hij lag in een kankerinstituut en één keer in de twee weken mochten we mee. Ik wist helemaal

niet wat die jongen had, daar werd niet over gepraat. Ik ontdekte ook pas naderhand wat mijn vader mankeerde. Dat is de reden dat ik mijn ziekte nu zo ongeremd wil delen.”

DE ECHTGENOTE:

‘Met je man krijg je een veel diepere intimiteit’

George van Houts, de acteur met wie Leonoor al vijftientig jaar samen is, stuift binnen met boodschappen. *Leonoor*,

even later: “Met je man krijg je een veel diepere intimiteit. Je komt sneller tot de kern. Ik word niet meer afgeleid door het leven want ik hoef ’s morgens niet meer de file in. Je hebt veel meer aandacht voor alles. Dat geeft meer geluk. Toch. Kijk, op het moment dat ik pijn krijg, word ik een ander mens. Dan moet ik op bed liggen en valt de buitenwereld weg. Ik kan inmiddels heel goed urenlang stil liggen. Dat doe ik door te mediteren. Vroeger was ik altijd in beweging. Het is fijn dat er niet meer zoveel hoeft. Tuurlijk

ben ik dan ook eenzaam. Je kunt nóg zo veel mensen om je heen hebben, als je sterft ben je alleen.”

DE MOEDER:

‘Een ontzettend kwetsbaar punt dat ik straks afscheid van mijn meisjes moet nemen’

Een deur waait open, dochter Robijn van veertien komt thuis. Dochter Merel van zeventien zit nog op school. *Leonoor*: “Ik heb er alle vertrouwen in dat de meiden het goed gaan doen omdat ik zie hoe evenwichtig ze ermee omgaan. Maar kinderen willen hun moeder óók beschermen. Dus achterin die kleine zielekens kan ik ook niet kijken. De oudste heeft een eigen band. Gisteren liet ze de tekst lezen van een nummer dat ze voor mij heeft geschreven, over kanker. Daar ben ik zo blij mee. Het andere meisje verwerkt het door te sporten, sporten, sporten. Soms wordt ze heel driftig en zegt niet wat er is. Maar dan denk ik: o ja. Merel heeft ook een keer tegen me gezegd, en dat vond ik heel lief: ‘ik denk dat ik later net zo sterk zal zijn als jij’. (Leonoor laat een traan.) Het is zo moeilijk met kinderen. Marnie zei: ‘Je kunt ook een moeder hebben die tachtig wordt maar waar je geen flikker aan hebt gehad. Zij hebben een moeder die wat ▶

MET DE KLOK MEE: Leonoor praat Adelheid moed in

- De zon schijnt maar brrrr, wat is het koud op de set
- Handig, zo’n scooter, maar zorg dat-ie niet omvalt!
- Adelheid brengt na een heftige scène een nieuw laagje mascara aan
- De emoties worden gebotvield op tientallen kilo’s klei

‘Je kunt nog zo veel mensen om je heen hebben, als je sterft ben je alleen’

jonger zal worden maar die ze zoveel heeft meegegeven, dat ze daar op voort kunnen.’ Ik vertrouw daar op. Maar het blijft een ontzettend kwetsbaar punt dat ik straks afscheid van ze moet nemen.”

DE VECHTER:

‘Mijn vechtlust heeft mijn leven bepaald’

Leonor: “We houden elkaar goed in de gaten, maar we leven ook gewoon door. George heeft voor de komende drie jaar zijn hele werk al gepland. De kans is groot dat het in die drie jaar gebeurt, maar dan weet ik dat hij gewoon doorgaat, anders is er geen inkomen. Soms als ik wegga zonder mijn gezin, maken ze er grappen over: nou we hebben al even geoefend! In het begin vond ik dat helemaal niet leuk, maar nu weet ik dat het hun manier is om mij duidelijk te maken dat het goed komt. Ik laat niet

alles binnenkomen. Verdriet kun je uiten maar het moet je niet gaan beheersen. Kijk, ik had ook depressief boven kunnen gaan liggen en iedereen van me af kunnen slaan. Túúrlijk heb ik die dagen gehad. Nu functioneer ik weer aardig door de prednison, maar ik kan niet meer fietsen, autorijden of voetballen met mijn kinderen. Ik heb vanaf het begin tegen mezelf gezegd: ik ga dit volledig accepteren en niet kwaad worden, want dan stoot je iedereen af en word je nog eenzamer. Ik ben veel zachter geworden. Vroeger was ik een hard wijf, heel *straight*.”

George, lachend van uit de keuken: “Een kénau was ze!”

“Ik heb moeten vechten om te kunnen bestaan. Ik was een rhesuskindje en kreeg de pokken en een hersenvliesontsteking. Het was kantje boord. Als een-na-jongste in het gezin was het ook knokken geblazen, zeker toen mijn vader ziek werd. Mijn vechtlust heeft mijn leven bepaald. Als me iets naars gebeurt, zet ik het om. In een project, een toneelstuk, of een film, zoals nu. Dat is mijn overlevingsstrategie, zo heb ik altijd geleefd. Wat ik mijn kinderen meegeef is: leer om te gaan met het ongeluk in je leven, dan is er pas geluk. Loop niet weg van je problemen maar dóe er iets mee.” ■

Lees Leonor.

Haar blog is vanaf nú te lezen op www.zin.nl.

Mijn moeder zei altijd: ‘Je weet nooit met wie je in oorlog bent’. Wie ‘je’ zal zijn als je te horen krijgt dat je uitgezaaide borstkanker hebt en je leven met een klap tot stilstand komt, weet je ook niet. Diep van binnen verandert er iets wezenlijks als je weet dat je eerder doodgaat dan je had verwacht of had gehoopt. Ik stelde me de vraag: ga ik mijn wonden tonen of ga ik mijn wonden verbergen? In beide gevallen zit de dood me op de hielen. Dat staat vast. Er bungelt een zwaard ergens boven je hoofd en je weet niet wanneer het valt. Bijna onmenselijk. Misschien is ‘niet weten’ wel vele malen menselijker. Zo ging dat vroeger. Doen alsof er geen kanker is. Doen alsof het te genezen valt. Doen alsof er niets aan de hand is. Gun de mens een illusie! Maar we leven in een tijd waarin we alles delen. Dus dat is onmogelijk. Zo ook dit ingewikkelde proces. Omgaan met een ziekte die net als het leven onvoorspelbaar is. Het begrip tijd is voor mij een nieuw begrip geworden. Geen ‘gebabbel’ meer en toch tevreden zijn met de opkomende zon, een dutje, een kusje van je dochter en de poes die de hond achterna zit. Je moet inzien dat medicijnen die zijn werk eerst deden opeens niet meer werken. Kanker is

ook prijsschietsen. Af en toe raak, maar vaak ook helemaal mis. Net als op de kermissen. Kostbare pillen kunnen weer in de prullenbak. Het heeft niet mogen baten. Als kankerpatiënt leef je bij de dag. Ik denk niet meer in toekomst. Het afgelopen jaar heb ik me een wachtende in een dodencel gevoeld. Af en toe mocht ik er even uit. Dat bleek valse hoop. Zelf ben ik zover dat ik volledig heb geaccepteerd dat die hakbijl boven mijn hoofd hangt. Ik ben ondertussen overal op voorbereid. Dat geeft ook een enorme ruimte. Je leven opnieuw vormgeven. Dat is wat ik heb gedaan. Om het zinloze zin te geven, heb ik de Stichting Ongeremd Delen opgericht. Met als doel professionele kunstenaars met kanker kansen te geven om hun ziekte vorm te geven. Het eerste project is de film *Brozer*. Geen glitter en glamour maar humorvol en rauwe, realistische scènes over mijn grillige, soms bizarre proces. We weten niet wanneer de film af zal zijn, maar ik hoop dat het me gegeven is nog veel mooie beelden, scènes en teksten met de anderen te maken. Het is, hoe dan ook, een unieke inkijk in mijn leven waarin ik u, Zin-lezer, graag meeneem.

Leonor Pauw

Meer weten over film *Brozer*? Kijk op www.brozer.nl.

Doneren? Stort uw gift op giro 6034956 t.a.v. Stichting Ongeremd Delen.

